

Gemeente van onze Heer Jezus Messias

1. 'Verbonden voor het leven', zo luidt het thema voor het komende jaar.

En het zal u niet verbazen, als ik zeg dat we voor deze formulering gekozen hebben, omdat we er op die manier een aantal zaken onder zouden kunnen laten vallen, maar ook, omdat we ermee zouden kunnen spelen. Het thema, op deze wijze geformuleerd, bevat tal van aspecten die in het komende seizoen aan de orde zullen komen. Anders gezegd, je kan met het thema, op deze wijze geformuleerd, meer kanten op. Zo kan je bij het woord 'verbonden' denken aan verbonden als een deelwoord, een participium van 'verbinden', verbonden zijn aan iets of iemand. Maar je kunt ook, al is dat misschien wat ongebruikelijker denken aan het meervoud van het bijbelse begrip 'verbond'.

Zo'n zelfde oefening kan je ook doen bij het woord 'leven'. Je kunt dat woord heel simpel nemen. Zo kan het gaan over iemands leven. Leg je op het woord meer nadruk dan kan er een contrast met dood of sterven ontstaan.

En neem je het als geheel 'verbonden voor het leven', dan ontstaat er weer andere mogelijkheden om het in te vullen.

Het zou boeiend zijn om over dit alles verder onderling met elkaar van gedachten te wisselen: wat het thema bij een ieder oproept aan associaties, beelden en wellicht ook ervaringen. Misschien iets voor bij de koffie straks, als een begin van gesprek over het jaarthema?

2. Twee kernwoorden staan dit jaar centraal.

Het eerste: het bijbelse kernwoord 'verbond'. Ik schreef het al eerder: het woord mocht vroeger een centraal begrip zijn, dat vaak gebruikt en genoemd werd, met conciliair proces kwam het woord weer even in de belangstelling, maar tegenwoordig kan je niet bepaald zeggen dat veel mensen er wat mee hebben. Ik wil er dit jaar toch aandacht voor vragen, omdat het hier toch wel gaat om een van de bijbelse kernwoorden.

In het leerhuis zullen we ermee bezig zijn, maar ook in een aantal zondagse diensten. We zullen zien dat het begrip vele schakeringen kent als ook dat je niet van het verbond in het algemeen kan spreken, omdat er tal van verschillende verbonden zijn. Dat heb ik dan ook tot uitdrukking proberen te brengen door te spreken - het thema van het leerhuis - 'Het verbond in soorten en maten'. Het mag dan het verbond heten, maar er zijn wel heel verschillende verbonden. Het verbond met Noach is wat anders dan het verbond met Abraham. En dan ga ik nog weer voorbij aan het feit dat God *twee keer* een verbond met Noach sluit. De eerste is een andere dan de tweede, hoewel er wel over 'het Noachitisch verbond' gesproken wordt. En dan wordt daarmee niet het verbond bedoeld, waarover wij lezen, in Genesis 6, maar dan gaat het over het verbond dat we allemaal kennen, omdat de regenboog daarmee verbonden is. Dat verbond kennen we uit Genesis 9. Het is het eind van het zondvloedverhaal, het eind in de dubbele betekenis van het woord.

Als het thema 'verbonden aan het leven' ergens bij past, dan is het wel met dit verbond. Het is een verbond dat je met recht een verbond voor het leven mag noemen, in die heel specifieke betekenis van het woord 'leven', waar ik zojuist over sprak. Het is een verbond met alle leven, het is een verbond voor het leven, in de betekenis van 'voor altijd', maar het is ook een verbond dat het leven op het oog heeft, na alle dood en verwoesting die er geweest is.

3. Er is nog een tweede kernwoord. Dat is het woord 'leven'. Niet minder een bijbels kernwoord, maar we kozen er ook voor, omdat we de zaak van het geloof ook van een andere kant willen benaderen, zagezegd, vanuit ons bestaan.

Het is steeds een wisselwerking: het bijbels verhaal en ons leven, ons levensverhaal. En die wisselwerking willen we ook steeds in het oog houden. En dan kan je op verschillende manieren inzetten: je kan bij de Bijbel inzetten om vandaaruit bij ons bestaan uit te komen, te kijken wat die Bijbel voor ons leven te zeggen heeft. Maar je kan ook inzetten bij ons bestaan, omdat vandaaruit vragen ontstaan, waarvan het goed is om ze met elkaar te bespreken, juist omdat je niet goed weet hoe je daarmee om moet gaan. Goed is het dan om van andere geloofsgenoten te horen hoe zij daarover denken.

Het kernwoord mag dan het woord 'leven' zijn, maar waarover we met name dit jaar met elkaar in gesprek willen, is het *levenseinde*. Het onderwerp werd door een gemeentelid aangereikt. En daar ben ik altijd erg blij mee, als dat gebeurt, als iemand komt met iets dat haar of hem erg raakt en waar zij graag in de gemeente aandacht en gesprek voor zoeken.

Het levenseinde, een uitermate lastig onderwerp, de vragen eromheen zijn hedentendage legio, hoe anders dan vroeger. Maar de situatie is vandaag de dag anders geworden, zo tenminste zeggen we het. En dat is voor een gedeelte zeker waar. Diverse vragen rond het levenseinde zijn het gevolg van de medisch-technologische ontwikkelingen, maar er is dunkt me meer aan de hand. Het heeft ook te maken met wie wij zelf zijn

geworden. We vragen steeds meer ruimte voor onszelf, we willen het zelf allemaal bepalen. Het is het woord 'autonomie' dat het kernwoord van onze dagen is geworden. Het antwoord op veel vragen rond het levenseinde is ervan afhankelijk hoe je tegen deze kwestie van de autonomie aankijkt. We zullen dat in de kring die aan deze thematiek gewijd is, ongetwijfeld snel zien.

Ik zie naar dat gesprek uit, hoe spannend me dat ook lijkt, omdat het hier ook flink zoeken zal zijn, juist als leden van de christelijke gemeente, die ook van de Ander weten, de ander met een hoofdletter, en dan ook het woord 'Heteronomie' met een hoofdletter zullen schrijven? Een spannend en boeiend gesprek, omdat het ook hier om wisselwerking zal gaan. Het kan geen kwestie van of het een, autonomie, of van het ander, complete heteronomie, zijn. Zo gaat dat immers in een God-mens relatie. Ze zijn er allebei: God en mens, en ze mogen er ook allebei zijn. Ook de mens mag er helemaal zijn. God heeft hem ten slotte niet voor niets ruimte gegeven om te leven. O.k. niet los van Hem, maar ook weer niet zo dat die mens zo aan God is vastgeklonken dat hij/zij geen kant meer op zou kunnen of mogen.

Er is nog een andere reden waarom ik het bijzonder vind dat een gemeentelid met zo'n onderwerp komt, omdat het mij toont dat iemand niet zegt: 'Ach, ik zoek het zelf wel uit, ik bepaal het zelf wel.' Hoort u de kwestie van de autonomie: 'Ik bepaal het zelf wel.' Nee, het gesprek in de gemeente wordt hierover gezocht. Door de kwestie hier in het midden van de gemeente neer te leggen, laat diegene zien dat de christelijke traditie van belang is voor de mening, en vast ook meer, voor de houding en het gedrag in dezen. Een indringende kring is het. De vragen zijn indringend, dat zullen ook de gesprekken zijn. Mijn rol daarin? Om in dezen de christelijke traditie indringend te berde te brengen. Maar wees niet bang, het zal niet gaan om de manier van de pastoor van Liemde. Die geloofstraditie kan niet anders dan bevrijdend ter sprake gebracht worden, en dus heilzaam voor mensen.

4. Twee korte bijbelverhalen lazen we. Allebei uit het Oude Testament. Die keuze deed ik bewust. Niet omdat het in het Nieuwe Testament niet over het verbond gaat, zeker wel, maar het we moeten wel zeggen dat het verbond toch eigenlijk wel een typisch oudtestamenteel thema is. Ik koos voor deze teksten, omdat het met Genesis 6 gaat om de allereerste keer dat het thema wordt aangeslagen. Op een plek waar je dat niet direct verwacht. Midden in het zondvloedverhaal. U vindt het in vers 16 van hoofdstuk 6: 'Ik zal met u een verbond oprichten', maar dat moet je wel lezen tegen de achtergrond van vers 17. Want dan duidelijk wordt? Dat het een verbond van de uitzondering is. Het is een watervloed over de aarde, 'maar ... met u zal ik een verbond oprichten'. Dat mag je in dit verband wel zeggen: 'een verbond voor het leven.'

5. Zelf las ik u de enige tekst in het Oude Testament voor, waar sprake is van een nieuw verbond: Jeremia 31. Een tekst, zo mag u weten die tal van exegeten heeft beziggehouden. Eindeloos veel is erover geschreven. De reden? het is nog niet zo eenvoudig te bepalen wat nu precies het nieuwe van dit nieuwe verbond is. Daar bestaat nogal discussie over.

Gemeente, nu zal ik het daar vanmorgen niet over hebben, wat ik alleen wil zeggen, is dat het met name deze tekst is die een enorme doorwerking heeft gehad, niet in het minst in het Nieuwe Testament. Nu gaat het mij om de verbondsformule die erin voorkomt, een zinnetje dat op tal van plaatsen in het Oude Testament tegenkomt. Als ik nog eens een theologie van het Oude Testament zou moeten schrijven, dan zou dat mijn 'eerste woord' zijn. Een prachtige formule is het. Prachtig, omdat je hier opnieuw die wisselwerking ziet. U vindt hem in vers 33: 'Ik zal hun tot een God zijn en u zult mij tot een volk zijn.' En dan moet u weten dat Hij in het verbond dat Hij met de vaders heeft gesloten, zich een Baäl heeft getoond, waar Hij nu toezegt een God voor zijn volk te zullen zijn: Iemand die niet op strepen zal gaan staan, als de partner zich niet gedraagt zoals afgesproken. Maar een verbond heeft twee partners, hetgeen betekent dat beiden verplichtingen aangaan. Daar is de wisselwerking. 'En u zult mij tot een volk zijn.' 'U zal voor mij een gemeenschap zijn.' Dat is verrassende taal, in onze dagen, waar alles om het individu draait. Maar hier worden we gevraagd om een gemeenschap voor Hem te zijn. 'Voor mij'. Dat kan je op tal van manieren invullen. U moet er vooral de ruimte in horen die we van Hem krijgen. En het heeft ook te maken met 'spelen', met 'spelen voor Zijn aangezicht'. Dat we daar in het komende seizoen iets van waar zullen maken. Iets dat kan, dunkt me, juist omdat dat andere (!) voorop gaat: 'Ik zal u tot een God zijn.' Verbonden voor het leven.

In de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

*Startzondag, 11 september 2011
Bethelkerk, Den Haag-Loosduinen
ds. Nico Riemersma*